

PRIROČNIK ZA TURISTIČNE VODNIKE

Relacija: ŠENTILJ v SLOVENSKIH GORICAH-LINZ po PYHRNAUTOBAHN A9

OPIS TRASE IN KRAJEV OB NJEJ TER PODROBNEJŠI OPIS LINZA

(vključno geografski in zgodovinski opis Avstrije, dežel avstrijske Štajerske in Zgornje Avstrije)

IZBRAL IN UREDIL

Branko Kandrič, prof. ZGO in GEO, turistični vodnik, licenca pri GZS: TV1245

Maribor 2018

300 STRANI in okoli 300 slik (fotografij)

UVODNE OPOMBE

NAMEN PRIROČNIKA je predstaviti kraje in zanimivosti ob Pyhrnski avtocesti, podrobneje opisati mesto Linz in njegove znamenitosti ter zanimivosti. Ob pregledu turistične ponudbe naših TA lahko ugotovimo, da jim je ta relacija manj zanimiva, čeprav zelo neopravičeno. Ob trasi se namreč nahaja kup zanimivosti, ki same omogočajo zaključene ogledne in obisk določenih prireditev ter so lahko tudi končni cilj enodnevnih izletov.

KAZALO VSEBINE je namenoma zelo podrobno in natančno, da bi lahko koristnik čim hitreje prišel do željene vsebine.

IZSEK iz »KAZALO VSEBINE« (zgodovina Avstrije)

6. ZGODOVINSKI PREGLED	31
OD PRAZGODOVINE DO HABSBURŽANOV	31
SREDNJI VEK	33
HABSBURŠKA MONARHIJA	35
Vladanje Ferdinanda I. (1526-64), vladanje Maksimilijana II. (1564-76)	35
Vladanje Rudolfa II. in MATIJE (1576-1619), Začetek katoliške obnove	37
Od smrti cesarja Matije do konca tridesetletne vojne (1619-1648)	39
Avstrijska monarhija po Vestfalskem miru (1648)	39
Od Vestfalskega miru do začetka španske nasledstvene vojne (1648-1701)	40
Od Utrechtskega miru do smrti cesarja Karla VI. (1713-40)	41
Vladanje Marije Terezije (1740-80) in avstrijska nasledstvena vojna (1740-48)	42
Prerazporeditev zavezništev, sedemletna vojna. Terezijanske reforme. Reforme Jožefa II.	43
Uveljavitev zavesti o slovenskem narodu	45
Destletje cesarja Jožefa II. (1780-90). Vladanje cesarja Leopolda II. (1790-92)	45
Zadnja leta Svetega rimskega cesarstva pod vladavino cesarja Franca II. (1792-1806)	46
AVSTRIJSKO CESARSTVO (1804-1867)	47
Bojevanje proti Napoleonu (1804-14). Avstrijska vstaja. Prilagajanje Napoleonu	47
Četrta protifrancoska koalicija. Padec Napoleona. Drugi Pariški mir in Dunajski kongres	49
Družbeni nemiri. Sistem Metternich. Narodnostno prebujanje v predmarčnem času.	51
Revolucionarno leto 1848. Zadušitev madžarske vstaje. Zmage Radetzkega v Italiji. Neoabsolutizem	52
Konec zavezništva z Rusijo in Prusijo. Izguba Italije. Iskanje primerne ustavne ureditve. Nemška vojna	55
PREOBLIKOVANJE CESARSTVA V AVSTRO-OGRSKO MONARHIJO	57

IZSEK iz »KAZALO VSEBINE« (Linz)

VI. LINZ	235
1. UVOD	236
2. POLITIKA	237
3. PREBIVALSTVO	238
4. LEGA IN URBANO OBMOČJE	239
5. UPRAVNA DELITEV (mestna skupnost, aglomeracija Linz)	240
6. EKOLOGIJA	242
7. KLIMA	242
8. TURIZEM	243
9. ZGODOVINA	243
Antika	243
Srednji vek	244
Novi vek	244
Prva republika	246
Februarski boji 1934	247
Stanje pred Anschlussom	247
Čas nacinalsocializma	247
Čas po vojni	249
10. GOSPODARSTVO (industrija, turizem, trgovina, promet)	250
11. MEDIJI	254
12. VARNOST	255
13. ARHITEKTURA	256
14. ZNAMENITOSTI in ZANIMIVOSTI	258
Innenstadt	258
Hauptplatz (zgodovina, stara mestna hiša, Alter Dom, Feichtinger-Haus, Schmidtberger-Haus, Kirchmayr-Haus, Brückenkopfgebäude, Pestsäule, Stadtpfarrkirche)	260
Cerkev Sv. Martina	265
Marijina katedrala (Neuer Dom)	265
Linzer Schloss, Schlossmuseum Linz	267
Ursulinenkirche, Karmelitenkirche	268
15. DRUGE ZNAMENITOSTI IN ZANIMIVOSTI	269

OB SMERI SE NAHAJAJO rimске izkopenine (npr. Flavia Solva), zanimivi kraji z urejenimi Glavnimi trgi in lepo restavriranimi pročelji (npr. Graz, Frohnleiten, Bruck an der Mur, Rotennmann, Wels, Linz) gradovi (Rabenstein, Strechau, Altpernstein, Klaus), samostani (npr. opatija Göss, Schlierbach, Kremsmünster), cerkve (npr. cerkev Sv. Frančiška Ksaverija v Brucku, stara in nova katedrala v Linzu), mnoge naravne znamenitosti (npr. jama Lurgrotte, soteska Bärenschützklamm, gore in pogorja (npr. Bosruck, Kremsmauer, pogorje Totes Gebirge z najvišjim vrhom Großer Priel). V bližini sta znani smučišči Wurzeralm (Spital am Pyhrn) in Hinterstoder.

84 Pogled z Mure na Frohnleiten; 77 Burg Rabenstein; 191 Opatija Schlierbach; 210 Farna cerkev Sv. Štefana v kraju Sattledt

ZASNOVA SNOVI; najprej podajam primerjavo Avstrije in Slovenije skozi **statistični pregled**, ki lahko ob poljubni dodatni razlagi služi spoznavanju osnovnih značilnosti Avstrije, in ob primerjavi s Slovenijo nudi ovrednotenje podatkov. Sledi **geografski in zgodovinski pregled Republike Avstrije**, ki je dovolj obširen, da se lahko po potrebi in želji uporabi (kakor statistični pregled) pri vseh ekskurzijah po Avstriji. Temu sledi kratek **pregled po zveznih deželah** s poudarkom na pohodništvu, ki je v Avstriji vedno bolj popularno. Sledi **zgodovina Štajerske** (se lahko uporabi za katerokoli ekskurzijo po avstrijski Štajerski) in po njej **itinerarij** z opisom glavnih krajev in zanimivosti do meje med Štajersko in Zgornjo Avstrijo. Sledi **geografski in zgodovinski pregled Zgornje Avstrije**, po njem sledi znova **itinerarij** in opis krajev ter zanimivosti od meje med Štajersko in Zgornjo Avstrijo do Linza. Tekst zaključim s **podrobnejšim opisom mesta Linz** in njegovih zanimivosti.

IZSEK iz poglavja »STATISTIČNI PREGLED« (primerjava med Avstrijo in Slovenijo)

TÉMA	AVSTRIJA	SLOVENIJA
Površina	83.871 km ² , od tega voda 1.426 km ² (115. v svetu)	20.273 km ² , voda 122 km ² (155. v svetu)
Meje	2.524 km: Nemčija 801 km, Italija 404 km, Češka 402 km, Madžarska 321 km, <u>Slovenija 299 km</u> , Švica 158 km, Slovaška 105 km, Lihtenštajn 34 km	Po 1.7. 2017: 1.370 km (s Hrvaško 600 km, z Avstrijo 299 km); obala: 46,6 km (morje 12 navtičnih milj)
Povprečna višina	910 m; najnižja Nežidersko jezero 115 m, najvišja Grossglockner 3.798 m	492 m; 0 m; 2864 Triglav
Naravne surovine	Nafta, premog, lignit, les, železo, baker, cink, antimon, magnezit, volfram, grafit, sol, vodna energija	Lignit, svinec, cink, gradbeni kamen, vodna energija, les
Raba tal	2011: Kmetijska 38,4% (obdelovalne površine 16,5%, stalno orna zemlja 0,8%, pašniki 21,1%), gozd 47,2%, ostalo 14,4%	2011: Kmetijska 22,8% (obdelovalne površine 8,4%, stalno orna zemlja 1,3%, pašniki 13,1%), gozd 62,3%, ostalo 14,9%

IZSEK iz poglavja »ZGODOVINA DEŽELE ŠTAJERSKE«

12. DO 15. ST.

Ko je še prevladovalo naturalno gospodarstvo zemljiškega gospodstva, **nemški cesar** ni naletel na težave, ko je v korist državne politike **razdrobil** okrog leta 1000 komaj nastalo **Veliko Karantanijo** na njene sestavne dele; na vojvodino Koroško in na sedem krajin, s čimer so bili ustvarjeni temelji za nastajanje dežel, ki so skozi stoletja delile slovenstvo. Kljub cesarjevi težnji, da bi hitro menjaval vojvode in krajišnike, so se vendarle posamezne družine dalj časa obdržale na oblasti, potem ko so v boju med cesarjem in papeštvom utrdile svojo posest.

Karantanski krajišniki (krajina ob srednji Muri), od **1180 štajerski vojvode**, so bili **TRAUNGAVCI** (1055-1192) iz gradu Steyer ob reki Travnici. Sorodniki grofice Heme so bili do srede 11. st. Savinjski krajišniki (**grofje Višnjegorski**). Krajišniške oblasti v Kranjski in Furlanski krajini so se polastili za daljšo dobo **oglejski patriarhi**. Ti so sledili tudi Andeškimi (doma JZ od Münchna) v Istri. Dogajalo se je, da so se posamezne enote z dokaj neustaljenimi mejami znašle začasno pod skupno upravo, **trajno pa sta se združili leta 1147 karantanska in podravska krajina v štajersko deželo** ter savinjska in kranjska v kranjsko deželo.

IZSEK iz poglavja »NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ZGORNJE AVSTRIJE«

RELIEF IN DELITEV

Dežela sega v **3 velike naravne enote**: od severa proti jugu so Podonavje, Predalpsko hribovje in Alpe.

MÜHLVIERTEL severno od Donave in štiri enote južno od nje pripadajo planoti iz granita in gnajsa (Granit- und Gneishochland) in so **del Češkega masiva** (Böhmische Masse). To je tipično sredogorje z rastočimi višinami proti severu (Češki les oz Böhmerwald). Najvišji je Plöckenstein s 1379 m.

Južno od Donave je del dežele v severnem **PREDALPSKEM HRIBOVJU** (Oberösterreichisches Alpenvorland), ki je delno ravno, delno gričevnato in hribovito, poraščeno z gozdom in travniki ter z intenzivnim kmetijstvom. Na zahodu je **Hausruck** (tudi del Alpenvorland), delno gozdnato sredogorje z najvišjim vrhom Göblberg (801 m); je največje sredogorsko območje alpskega vznožja (veliko gozda, premog, starost kamnin okoli 20 milijonov let, del geocone »molasni pokrov«). Zahodneje vključuje območje **Kobernauber Wald**, ki je še bolj gozdnat.

ALPSKI DEL je razdeljen na Oberösterreichischen Alpen in Salzburger-Oberösterreichischen Alpen med rekama Salzach in Enns. Del je v pogorju **Eisenwurzen**, ki leži severno in zahodno od Ennsa (vzhodno od črte Windischgarsten-Kirchdorf an der Krems).

Severni rob Alp je flišna cona (glina in peščenjak), v kateri je sredogorje bolj gozdnato in doseže največjo širino med Mondsee in Traunsee. **Južni del** sodi k Severnim sedimentnim (apneniškim) Alpam (Nördlichen Kalkalpen) z regijama Salzkammergut in Pyhrn-Eisenwurzen. Apnenaste Alpe v Zg. A. so sestavljene iz **Oberösterreichischen Voralpen** in iz dela **Kalkhochalpen**, kjer je najvišji vrh Zgornje Avstrije Hohen Dachstein (2.995 m) z edinim ledenikom v deželi. Ker Dachstein leži na meji s Štajersko, je najvišja gora samo na zgornjeavstrijskih tleh Große Priel z 2515 m.

OBŠIRNA VSEBINA ni mišljena, da bi bila v celoti predstavljena, saj je to v praksi zaradi pomanjkanja časa in v smislu ne prevelike obremenjenosti klientov nemogoče ali nepriporočljivo. Namenjena je internemu študiju vodnika, ki se bo tako v znanju počutil bolj suveren, bolj pripravljen na možna vprašanja klientov in slučajna presenečenja. Obširnost teksta so povečali »**povzetki za predstavitev**« za nekatere vsebine, ki sem jih dodal sicer »**razširjenemu tekstu za vodnikovo rabo**«. Obširnost teksta je tudi posledica želje po preglednosti in uporabi slikovnega materiala, ki je lahko nekoliko v pomoč pri vodenju in orientaciji vodnika. Poleg tega obširna vsebina omogoča določen izbor glede na strukturo klientov. Po moji sodbi vodnik ne potrebuje skoraj nobene dodatne literature več, saj lahko več ali manj vse najde v priročniku. Določene strokovne izraze na kratko pojasnim, da bi olajšal delo tudi manj »splošno izobraženim« vodnikom ali tistim z bolj specialnim znanjem. Je pa priporočljiv predhoden študij itinerarija, čeprav je na samem potovanju bolj veščim vodnikom možna tudi njegova neposredna uporaba ob primernem geografskem zemljevidu ali ob uporabi Google Maps.

OBŠIRNOST SAMEGA ITINERARIJA v praksi omogoča vodniku, da izbere primerno vsebino glede na mnoge dejavnike (pomembnost, čas, vreme in vidljivost, dan ali noč, počutje in interes vodnika ter skupine, določena tematika itd.) in se v pokrajini počuti bolj suvereno. Imenoval sem tudi vse višje gore, obširnejša pogorja in hribovja v bližnji in daljni okolici. Priporočljiva je uporaba kakovostnega zemljevida. Tu in tam sem opisal tudi možne variante poti, saj se smer potovanja iz nepredvidljivih razlogov lahko spremeni. Ponekod sem opisal nekaj zanimivosti v bližnji okolici smeri, ki jih je po mojem primerno omeniti ali vsaj poznati.

Med tekstem je **8 itinerarijev**, ki so podani v smeri poti, večji kraji pa označeni v kazalu vsebine.

ITINERARIJ 1: OD ŠENTILJA oz ŠPILJA DO GRADCA IN OPIS KRAJEV

ITINERARIJ 2: OD GRADCA DO ST. MICHAEL na ZGORNJEM ŠTAJERSKEM IN OPIS KRAJEV

ITINERARIJ 3: PREGLEDNO PO DOLINI MURE OD ST. MICHAELA DO JUDENBURGA

ITINERARIJ 4: VARIANTA OD KNOTEN PEGGAU-DEUTSCHFEISTRITZ PO BRUCKER SCHNELLSTRASSE
OB MURI DO ST. MICHAEL IN DER OBERSTEIERMARK IN OPIS KRAJEV

ITINERARIJ 5: OD ST. MICHAELA DO TUNELA ARDNING IN MEJE Z ZGORNJO AVSTRIJO IN OPIS KRAJEV

ITINERARIJ 6: OD BOSRUCKTUNNEL OZ DEŽELNE MEJE DO KNOTEN VORALPENKREUZ IN OPIS KRAJEV

ITINERARIJ 7: OD KNOTEN VORALPEN DO KNOTEN LINZ IN OPIS KRAJEV

ITINERARIJ 8: OD KNOTEN LINZ DO CENTRA LINZA (Ars Electronica Center) IN OPIS MESTA OB
MÜHLKREISAUTOBAHN A7

IZSEK iz »ITINERARIJ 6«

DALJE A9; IZHOD 48 Roßleithen; *desno* Bahnhof Roßleithen; *prečkamo* reko Teichl; *levo* cesta 138 Phyrnpass Strasse; *desno* železnica; 2x *prečkamo* Teichl (meander reke); **manjši zaselki na obeh straneh;** krajši tunel; malo po površju; daljši tunel; po tunelu **desno SANKT PANKRAZ** (district of Kirchdorf an der Krems, 363 preb. 2009, 531m); *levo* prej omenjeni hrib Tamberg (1.616m), *desno* predgorje gorovja Hochsengs (1.838m) in severneje od njega Schillereck (1.748m), še severneje Spering (1.605m), še severneje Siebenstein (1.246m); nekaj krajših tunelov; **IZHOD 36 St. Pankraz- Hinterstoder.**

Desno POSTAJALIŠČE (Autobahnraststation Nationalparkrast in Sankt Pankraz); *levo* **STEYRBRÜCKE** (spada pod občino St. Pankraz, Wilderermuseum St. Pankraz, kamp); *iz JZ priteče Steyr*, v to smer poteka cesta proti Hinterstoderju iz severne smeri po **dolini Steyr**: canjoning; *levo* naselje **KNIEWAS** (tudi občina St. Pankraz) in Badesee Kniewas (Elisabethsee); tu teče Phyrnpass Strasse in čeleznica naprej po dolini, medtem ko **A9 ZAVIJE V TUNEL**. Tu je zgornji konec zajezenega Steyra in zaježitveno jezero Klaus; AC **pod železnico**; *desno* peskolom; *prečkamo Teishl*; vhod v cca 1 km dolg **tunel**; malce na površje (prečkamo potok Vordere Rettenbach, ki se nato izlije v Steyr); sledi cca **3 KM DOLG TUNEL** pod predgorjem gore Spering (1.605m); **malo iz tunela** (na *levo* reka Steyr in prek nje kamnolom ter Voestalpine Stahl GmbH - Kalkwerk Steyrling; krajši **tunel**; zopet malo **na površje** (SZ lahko vidimo Schloss Klaus in nad njim Bergkirche Klaus).

DOLOČENA VSEBINA SE PONAVLJA na več mestih, saj bo uporabnik ob neposredni uporabi priročnika lahko koristil le en del teksta. Iskanje določene vsebine v drugem delu teksta bi lahko bilo preveč zamudno in težavno. Tu in tam sem **pomebnejši tekst** pisal v font 14, manj pomemben tekst v font 12 in spremljevalni tekst v font 10 (pisava Calibri). **Označevanje in podčrtavanje**; poglavja, podpoglavja in bistvene oznake teksta so poudarjene, glavne značilnosti, krajevna imena, imena znamenitosti, podjetij itd. so različnih velikosti črk in poudarjena ali podčrtana. Zaradi večje avtentičnosti marsikje **navajam izvirna nemška imena** krajev, ustanov, podjetij, šol itd., saj je v nekaterih primerih poslovenjenje težavno ali skoraj nemogoče. Poslovenil sem vsaj besedo, ki nakazuje bistvo pojava. **Okrajšave**; zaradi mnogih ponavljanj, predvsem krajevnih imen, sem uporabljal okrajšave tam, kjer krajšanje ni motilo razumevanje teksta.